

**Гольдберг Н. О.,**кандидат юридичних наук, доцент,  
доцент кафедри кримінального прав і процесу  
ДУ «Київський авіаційний інститут»**АДВОКАТ ЯК СУБ'ЄКТ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА  
В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

**Анотація.** У статті досліджено правову природу та особливості статусу адвоката як суб'єкта процесуального представництва в адміністративному судочинстві. Розглянуто основні засади адвокатської діяльності, її роль у забезпеченні права на захист та ефективного доступу до правосуддя. Проаналізовано особливості реалізації функцій адвоката в адміністративних справах, окреслено проблемні аспекти нормативного регулювання та практичного застосування норм законодавства України і США.

Метою статті є розкриття правової природи та особливостей правового статусу адвоката як суб'єкта процесуального представництва в адміністративному судочинстві, визначити його роль у забезпеченні права на захист та ефективного доступу до правосуддя, а також охарактеризувати основні принципи реалізації адвокатської діяльності у цій сфері в Україні та США.

Зроблено висновок, що інститут процесуального представництва в адміністративному судочинстві є ключовим елементом забезпечення права на справедливий суд та ефективного доступу до правосуддя. В Україні нормативна модель представництва характеризується домінуванням принципу адвокатської монополії, який, хоча й сприяє підвищенню професійного рівня правничої допомоги, водночас обмежує можливості для альтернативних форм захисту прав громадян, особливо в умовах соціальної нерівності та обмеженого доступу до адвокатських послуг.

Порівняльний аналіз із правовою системою США свідчить про наявність концептуально іншого підходу до організації процесуального представництва, що ґрунтується на принципі гнучкості та багаторівневості механізмів правничої допомоги. Американська модель характеризується відсутністю жорсткої адвокатської монополії, що дає змогу забезпечити більш широкий доступ громадян до правових послуг. У системі адміністративного судочинства США поряд з адвокатами активно функціонують інші суб'єкти, уповноважені наданням правової допомоги – зокрема, paralegals, legal assistants, administrative advocates та public interest representatives, які можуть здійснювати представництво у певних категоріях справ або на окремих стадіях процесу. Такий підхід не лише знижує вартість правничої допомоги для населення, але й сприяє розвантаженню адвокатури, зосереджуючи її потенціал на справах підвищеної складності та суспільної значущості.

**Ключові слова:** адвокат, інститут представництва, процесуальне представництво, представник, адміністративне судочинство, самопредставництво, право на захист, доступ до правосуддя, адвокатська діяльність, правовий статус.

**Holdberh N. J. Lawyers as subjects of procedural representation in administrative proceedings: domestic and foreign experience**

**Abstract.** The article examines the legal nature and peculiarities of the status of a lawyer as a subject of procedural representation in administrative proceedings. The main principles of legal practice and its role in ensuring the right to defense and effective access to justice are considered. It analyzes the peculiarities of the implementation of the functions of a lawyer in administrative cases and outlines the problematic aspects of regulatory regulation and the practical application of the laws of Ukraine and the United States.

The purpose of the article is to reveal the legal nature and peculiarities of the legal status of a lawyer as a subject of procedural representation in administrative proceedings, to determine his role in ensuring the right to defense and effective access to justice, as well as to characterize the basic principles of the implementation of legal practice in this area in Ukraine and the United States.

It is concluded that the institution of procedural representation in administrative proceedings is a key element in ensuring the right to a fair trial and effective access to justice. In Ukraine, the regulatory model of representation is characterized by the dominance of the principle of the monopoly of lawyers, which, although it contributes to raising the professional level of legal assistance, at the same time limits the possibilities for

alternative forms of protection of citizens' rights, especially in conditions of social inequality and limited access to legal services.

A comparative analysis with the US legal system shows a conceptually different approach to the organization of procedural representation, based on the principle of flexibility and multi-level mechanisms of legal assistance. The American model is characterized by the absence of a strict attorney monopoly, which allows for broader access to legal services for citizens. In the US administrative justice system, other entities authorized to provide legal assistance actively operate alongside lawyers, including paralegals, legal assistants, administrative advocates, and public interest representatives, who can provide representation in certain categories of cases or at certain stages of the process. This approach not only reduces the cost of legal assistance for the population, but also helps to relieve the burden on the legal profession, focusing its potential on cases of increased complexity and public significance.

**Key words:** *lawyer, institution of representation, procedural representation, representative, administrative proceedings, self-representation, right to defense, access to justice, legal practice, legal status.*

**Постановка проблеми.** Ефективне функціонування інституту процесуального представництва в адміністративному процесі є визначальним чинником реалізації права на справедливе судочинство та забезпечення реального доступу до правосуддя. В Україні, попри нормативне врегулювання статусу адвоката, залишається невирішеним питання оптимального співвідношення між принципом адвокатської монополії та потребою гарантувати широке коло суб'єктів доступу до правничої допомоги.

На відміну від України, правова система Сполучених Штатів Америки (далі – США) ґрунтується на багаторівневій автономії адміністративних агентств і допускає альтернативні форми правничої допомоги, включаючи участь сертифікованих неадвокатських представників. Такий підхід демонструє можливість поєднання професійних стандартів адвокатури з інституційною гнучкістю та розширенням доступу громадян до правосуддя.

Відсутність уніфікованих підходів до регулювання процесуального представництва в різних правових системах зумовлює потребу у науковому порівняльно-правовому дослідженні української та американської моделей.

**Мета статті** полягає у розкритті правової природи та особливостей правового статусу адвоката як суб'єкта процесуального представництва в адміністративному судочинстві, визначити його роль у забезпеченні права на захист та ефективного доступу до правосуддя, а також охарактеризувати основні принципи реалізації адвокатської діяльності у цій сфері в Україні та США.

**Виклад основного матеріалу.** Нормативно-правове забезпечення діяльності адвоката є сукупністю положень, що містяться як в міжнародних так і національних правових актах, що регулюють статусні характеристики адвоката, процедуру набуття статусу адвоката та засади здійснення адвокатської діяльності в цілому [1, с. 325].

Згідно ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» представництво – це вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні [2]. Також Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» передбачено засади адвокатського самоврядування, встановлено статус Національної асоціації адвокатів України, визначено організаційні форми адвокатського самоврядування та інше, а також обґрунтовано здійснення в Україні адвокатської діяльності адвокатом іноземної держави. Особливості статусу адвоката іноземної держави» [2].

До системи нормативно-правових актів, що регулюють засади адміністративного судочинства, належить, зокрема, Кодекс адміністративного судочинства України (КАС України). Нормами цього кодексу визначено основні положення щодо участі адвокатів у адміністративному процесі. Зокрема, передбачено право учасників справи в адміністративному

суді користуватися правничою допомогою (ст. 16 КАС України); встановлено, що представництво в адміністративному суді як вид правничої допомоги здійснюється виключно адвокатом, за винятком випадків, передбачених законом (ст. 16 КАС України); визначено порядок надання безоплатної правничої допомоги відповідно до спеціального закону (ст. 16 КАС України); закріплено обов'язок адвокатів реєструвати електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (ст. 18 КАС України); урегульовано можливість одночасного представництва адвокатом кількох позивачів, відповідачів або третіх осіб за умови відсутності конфлікту інтересів між ними (ст. 57 КАС України), а також визначено порядок документального підтвердження повноважень адвоката як представника (ст. 59 КАС України) тощо.

До цього переліку віднесемо КупАП, положеннями якого врегульовано: право особи, яка притягається до адміністративної відповідальності на: юридичну допомогу адвоката, іншого фахівця у галузі права (який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи) при розгляді справи; виступ рідною мовою і користування послугами перекладача; надання пояснень, доказів; заявлення клопотання; оскарження постанови по справі знайомитися з матеріалами справи та ін. [3, с. 37].

Відповідно до ч. 1 ст. 55 КАС України учасники процесу – сторони та треті особи – мають право здійснювати свою участь у судовому розгляді як особисто (самопредставництво), так і через представника. Цим положенням нормативно закріплено можливість позивача, відповідача чи третьої особи доручати ведення адміністративної справи компетентним фахівцям з метою забезпечення належного захисту їхніх прав, свобод та інтересів. Водночас аналіз зазначеної норми свідчить, що законодавець визначив чітко коло суб'єктів, уповноважених брати участь у процесі через представника. Здебільшого це ті особи, які мають безпосередній матеріально-правовий і процесуально-правовий інтерес у результатах розгляду адміністративної справи [4, с. 421].

Адвокат як представник здійснює процесуальні права та обов'язки сторони чи третьої особи, яку він представляє, діючи в межах довіреності фізичної або юридичної особи або ордеру, якого видано відповідно до Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (ч.ч. 1, 4 ст. 59 КАС України) [5]. Водночас, уповноважені особи реалізують процесуальні повноваження сторін у межах адміністративного провадження, однак лише в обсязі, визначеному та підтвердженому відповідними документами, що засвідчують їхні представницькі повноваження.

Адвокати самостійно здійснюють від імені осіб, яких вони представляють, їх процесуальні права та обов'язки, за винятком встановлених обмежень або у разі залучення до супроводження справи іншого адвоката (у випадку якщо таким правом наділені).

До кола загальних процесуальних повноважень адвоката в адміністративному судочинстві доцільно віднести такі: реалізація права на доступ до матеріалів справи, що передбачає можливість ознайомлення з ними, виготовлення витягів, копій, а також одержання завірених копій процесуальних рішень суду; здійснення активної участі у процесі розгляду адміністративної справи, зокрема через подання та дослідження доказів, участь у судових засіданнях (за відсутності законодавчих обмежень), а також реалізацію права ставити запитання іншим учасникам процесу, свідкам, експертам і спеціалістам; право на ініціювання процесуальних дій, що охоплює подання заяв, клопотань, надання пояснень суду, обґрунтування власної позиції щодо спірних питань, а також формулювання заперечень проти доводів чи клопотань інших учасників провадження; право на ознайомлення з процесуальними документами суду, зокрема протоколом судового засідання та технічним записом його фіксації, із можливістю виготовлення копій та подання письмових зауважень щодо неповноти або неточностей у їх змісті; право на ініціювання перегляду судових рішень у межах, визначених процесуальним законом; право на використання інших передбачених законом процесуальних засобів захисту, що забезпечують повноцінну реалізацію функцій

адвоката як представника сторони у адміністративному судочинстві.

Профільним Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлюється окрема група професійний прав адвоката (ст. 20), які також можуть здійснюватися і в адміністративному процесі, зокрема звертатися з адвокатськими запитами, у тому числі щодо отримання копій документів, до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, підприємств, установ, організацій, громадських об'єднань, а також до фізичних осіб (за згодою таких фізичних осіб); збирати відомості про факти, що можуть бути використані як докази, в установленому законом порядку запитувати, отримувати і вилучати речі, документи, їх копії, ознайомлюватися з ними та опитувати осіб за їх згодою; посвідчувати копії документів у справах, які він веде, крім випадків, якщо законом встановлено інший обов'язковий спосіб посвідчення копій документів; одержувати письмові висновки фахівців, експертів з питань, що потребують спеціальних знань тощо [2].

Щодо обов'язків адвоката, то вони є проявом зобов'язань адвоката щодо вчинення будь-яких дій, не заборонених законом, правилами адвокатської етики та договором про надання правової допомоги, яких необхідно вживати для належного виконання договору про надання правової допомоги [6].

До процесуальних повноважень, якими наділяється адвокат під час розгляду публічно-правових спорів, належать такі: адвокат має повноваження брати участь у судовому розгляді, реалізуючи своє процесуальне право на представництво інтересів сторони в адміністративному провадженні; він володіє правом ініціювання процесуальних дій, що охоплює подання заяв як з питань суті спору, так і з процесуальних аспектів, надання доказів, участь у їх дослідженні, а також можливість адресувати запитання іншим учасникам процесу, свідкам, експертам та спеціалістам; адвокат реалізує право доступу до матеріалів справи, яке включає можливість ознайомлення з усіма документами провадження, виготовлення їх копій чи витягів, а також подання письмових заува-

жень у разі виявлення неточностей або неповноти зафіксованих даних; крім того, йому належить право на ініціювання перегляду судових актів у межах, установлених чинним процесуальним законодавством, а також інші процесуальні можливості, що забезпечують повноцінну реалізацію його функцій у судовому провадженні.

Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» встановлено, що під час здійснення адвокатської діяльності адвокат зобов'язаний: 1) дотримуватися присяги адвоката України та правил адвокатської етики; 2) на вимогу клієнта надати звіт про виконання договору про надання правничої допомоги; 3) невідкладно повідомляти клієнта про виникнення конфлікту інтересів; 4) підвищувати свій професійний рівень; 5) виконувати рішення органів адвокатського самоврядування; 6) виконувати інші обов'язки, передбачені законодавством та договором про надання правничої допомоги [2].

У контексті дослідження інституту представництва адвокатом інтересів громадян в адміністративному судочинстві доцільним є звернення до міжнародного досвіду, насамперед до правової системи США. Американська модель адміністративної юстиції посідає провідне місце серед зарубіжних правових систем, оскільки поєднує високий рівень інституційної незалежності адміністративних органів із тривалою історією розвитку процедур судового та позасудового захисту прав людини.

Важливою складовою механізму гарантування прав і свобод громадян у США є функціонування системи адміністративної юстиції, у межах якої суттєве місце займає так звана квазісудова діяльність. Вона охоплює процедури розгляду індивідуальних справ адміністративними органами, що у науковій доктрині визначається терміном *adjudication* (адміністративний розгляд). Зміст цієї діяльності полягає у здійсненні адміністративними установами функцій, подібних до судових, що надає їм можливість вирішувати спори, однією зі сторін яких є держава або її уповноважені органи. Такий підхід свідчить про високий рівень інституційної автономії адміністративного розгляду та про гнучкість амери-

канської моделі у забезпеченні ефективного правового захисту.

Одним із ключових здобутків американської системи адміністративної юстиції у сфері забезпечення прав і свобод громадян є високий рівень гласності та відкритості адміністративного процесу. У США сформувалася концепція прозорості адміністративної діяльності, спрямована на забезпечення публічного контролю за діяльністю органів влади та запобігання проявам адміністративного свавілля. З цією метою держава запровадила низку процедурних механізмів, які гарантують громадянам доступ до інформації про діяльність адміністративних установ, а також можливість ознайомлення з матеріалами власних справ.

У правовій системі США представництво інтересів сторін у судовому, зокрема адміністративному, процесі, як правило, належить до компетенції адвокатів. У США немає нормативно-правового акту, який би закріплював права адвоката в судочинстві. Статус захисника впливає з прецедентного права, норм професійної етики, звичаю [7, с. 145].

У межах адміністративної процедури США встановлено, що особа, яка є належним членом колегії адвокатів вищого суду штату, може представляти іншу особу в агентстві після подання до агентства письмової декларації про компетенцію та повноваження представляти особу, від імені якої діє [8, с. 389].

Відповідно до положень Закону про адміністративну процедуру (APA) США, «особа, яка зобов'язана з'явитися особисто перед агентством або його представником, має право бути супроводжуваною, представленою та консультованою адвокатом або, якщо це дозволено агентством, іншим кваліфікованим представником. Сторона має право з'являтися особисто або через адвоката чи іншого належним чином кваліфікованого представника в процедурі агентства» [9]. Багато агентств дозволяють не тільки адвокатам, а й особам, які не є адвокатами, виступати представниками заявників та сторін у судових справах агентств.

В Законі про практику агентств (APA) закріплено, що «особа, яка є членом адвокатської колегії найвищого суду штату, може

представляти особу перед агентством після подання до агентства письмової заяви про те, що вона на даний момент відповідає кваліфікаційним вимогам, передбаченим цим підрозділом, і має повноваження представляти конкретну особу, від імені якої вона діє» (5 U.S.C. § 500(b)) [9]. Таким чином, закон «забороняє агентствам встановлювати власні додаткові вимоги до прийому членів колегії адвокатів штату, які вже мають відповідний статус» [10, 11].

Закон про адміністративну процедуру (APA) Сполучених Штатів містить спеціальне положення, що передбачає виняток із загальних обмежень на багатюрисдикційну юридичну практику. Відповідно до цього підходу, адвокати, які мають чинну ліцензію на право зайняття адвокатською діяльністю в будь-якому штаті, можуть здійснювати представництво перед федеральними органами влади без додаткової акредитації чи допуску. Такий механізм фактично усуває обмеження, що впливають із правил про несанкціоновану юридичну практику та етичних норм окремих штатів, які зазвичай забороняють здійснення адвокатської діяльності за межами юрисдикції, у якій отримано ліцензію.

У більшості випадків адвокати, як прагнуть представляти інтереси клієнтів у судах за межами свого штату, повинні отримувати спеціальний дозвіл про *has vice*, зазвичай у співпраці з місцевим адвокатом. Водночас положення Закону про адміністративну процедуру (APA) звільняє адвокатів від необхідності дотримання цієї процедури у випадках, коли вони здійснюють професійну діяльність перед федеральними адміністративними агентствами. Такий підхід відображає прагнення законодавця забезпечити єдність правозастосування та спрощення доступу до адміністративного правосуддя, водночас визнаючи високий рівень професійної відповідальності адвокатів, допущених до практики в будь-якому зі штатів. Наприклад, на підставі свого статуту Комісія з цінних паперів та бірж до кваліфікованих юристів відносить тих, хто «допущений до практики перед Верховним судом Сполучених Штатів», і уточнює, що юристи, які мають ліцензію в Пуерто-Рико та на Віргінських островах, також можуть

практикувати перед цим агентством» [12].

Єдина вимога, що застосовується виключно до адвокатів, полягає в тому, що вони повинні подати до Управління генерального юрисконсульта «самосертифікацію інформації про допуск до практики в будь-якому іншому суді, колегії адвокатів або державному чи федеральному органі, а також висновок про характер і придатність» (C.F.R. § 14.629(b)(1)(ii)).

Відповідно до положень Закону про адміністративну процедуру (APA), не надається або не відмовляється особі, яка не відповідає вимогам, передбаченим у Законі, у праві виступати від імені або представляти особу перед агентством чи в процедурі агентства» (5 U.S.C. § 500(d)(1)). Таким чином, положення Закону не містять заборони для федеральних агентств щодо допуску до участі в адміністративних провадженнях осіб, які не мають статусу адвоката, а також не встановлюють спеціальних кваліфікаційних чи процедурних вимог до таких представників. Відсутність централізованого регулювання у цій сфері зумовлює значну автономію адміністративних органів у формуванні власних підходів до участі неадвокатських представників, що, у свою чергу, спричиняє варіативність і фрагментарність практики.

У штаті Аризона запроваджено інститут консультанта з підготовки юридичних документів (legal document preparer), діяльність якого врегульована § 7–208 Кодексу судового адміністрування цього штату [13]. Цей фахівець здійснює надання допомоги громадянам у підготовці процесуальних документів у випадках їх участі в судових провадженнях без залучення адвоката, зокрема у межах самопредставництва (pro se legal representation). Така форма правової підтримки, як правило, зумовлена об'єктивними чинниками – обмеженими фінансовими можливостями осіб або відсутністю довіри до професійних правників. Відповідно до положень Кодексу судового адміністрування штату Аризона, консультант з підготовки юридичних документів уповноважений надавати загальну правову чи фактичну інформацію, що стосується законодавчо гарантованих прав, процесуальних механізмів та можливих

способів дій сторін. Водночас зазначені особи не наділені правом надавати індивідуальні юридичні консультації, формулювати оцінки правових позицій чи рекомендації щодо конкретних стратегій захисту або процесуальної поведінки учасників провадження.

Консультант з підготовки юридичних документів зобов'язаний поінформувати клієнтів про відсутність у нього статусу адвоката та, відповідно, про неможливість здійснення адвокатської діяльності в межах встановленої юрисдикції. Водночас для набуття такого статусу законодавством передбачено низку чітко визначених кваліфікаційних критеріїв. Кандидат має бути громадянином США, досягти повноліття, відповідати вимогам професійної етики та мати бездоганну ділову репутацію. Крім того, обов'язковими умовами є успішне складання кваліфікаційного іспиту та проходження процедури сертифікації, яка засвідчує належний рівень фахової підготовки. Додатково встановлюються вимоги до освітнього рівня й наявності практичного досвіду, що забезпечують достатню компетентність консультанта під час надання правничої допомоги особам, які здійснюють самопредставництво в судових провадженнях.

Згідно з пунктом «а» підрозділу 2 частини L § 7–208 Кодексу судового адміністрування штату Аризона, усі сертифіковані консультанти з підготовки юридичних документів зобов'язані щороку проходити курси підвищення кваліфікації. Таке навчання здійснюється в межах офіційно затвердженої освітньої програми та має на меті підтримання належного рівня професійної компетентності, удосконалення практичних навичок і забезпечення відповідності сучасним вимогам судового адміністрування.

У штаті Флорида посаду параюриста (помічника юриста) з правом надання первинної юридичної допомоги можуть займати тільки ті особи, які мають професійну юридичну освіту і працюють безпосередньо під наглядом адвоката. При цьому суб'єкти, які не є адвокатами та параюристами, мають право надавати окремі види правової допомоги, але зобов'язані попередньо передавати кожному зі своїх клієнтів копію повідомлення про статус (copy of a disclosure) [14].

У США найбільш ліберальний режим (по суті, як виняток із загального правила) надання юридичної допомоги встановлений у штаті Меріленд. У більшості ж інших штатів США будь-яка допомога, що надається конкретним особам у підготовці юридичних документів, визнається юридичною практикою, яка підпадає під досить жорсткі вимоги [15].

Штат Вашингтон дозволяє юридичну практику «технічним фахівцям з обмеженою ліцензією» (Admission to Practice 28) [16], а Каліфорнія дозволяє практикувати деяким випускникам юридичних факультетів, які не набрали прохідного балу на іспиті на адвоката, але працюють під наглядом ліцензованого адвоката [17].

**Висновки.** Проведений аналіз свідчить, що інститут процесуального представництва в адміністративному судочинстві є ключовим елементом забезпечення права на справедливий суд та ефективного доступу до правосуддя. В Україні нормативна модель представництва характеризується домінуванням

принципу адвокатської монополії, який, хоча й сприяє підвищенню професійного рівня правничої допомоги, водночас обмежує можливості для альтернативних форм захисту прав громадян, особливо в умовах соціальної нерівності та обмеженого доступу до адвокатських послуг.

Порівняльний аналіз із правовою системою США демонструє відмінний підхід – гнучкість механізмів правничого представництва та розвинену систему альтернативних суб'єктів правової допомоги. Американська модель, заснована на положеннях Administrative Procedure Act (5 U.S.C. § 500), поєднує високі стандарти професійної діяльності адвокатів із можливістю залучення сертифікованих неадвокатських фахівців (legal document preparers, limited license legal technicians тощо). Такий підхід сприяє підвищенню доступності правосуддя та розвантаженню судової системи, не порушуючи при цьому вимог до професійної компетентності.

#### СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Шевчук В.С. Функціональні основи діяльності адвоката в адміністративному судочинстві. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2023. № 4 (56). С. 321–327.
2. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
3. Боровик А. В. Функціональні основи діяльності адвоката в адміністративному судочинстві : монографія / А. В. Боровик, В. С. Шевчук. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. 176 с.
4. Гольдберг Н.О. Правовий інститут представництва іноземних громадян в адміністративному судочинстві. Актуальні питання у сучасній науці. 2025. № 10(40). С. 417-425.
5. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>
6. Меєрович Н.А. Щодо адміністративно-правового статусу адвоката. Форум права. 2013. № 3. С. 372–375. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP\\_index.htm\\_2013\\_3\\_62.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2013_3_62.pdf)
7. Лукацька Л.Г. Зарубіжний досвід участі адвоката в адміністративному процесі. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2015, Серія ПРАВО. Випуск 35. Частина II. Том 2. С. 143-147.
8. Адміністративні процедури та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / Автор-упорядник В.П. Тимошук. – К.: Факт, 2003. 496 с.
9. Administrative Procedure Act. URL: [https://www.law.cornell.edu/wex/administrative\\_procedure\\_act](https://www.law.cornell.edu/wex/administrative_procedure_act)
10. Theodore Polydoroff and Timothy C. Miller, Petitioners, v. Interstate Commerce Commission and United States of America, respondents, 773 F.2d 372 (D.C. Cir. 1985).
11. Levine v. Saul, 2020 WL 5258690 \*6 (D.R.I. Sept. 3, 2020). URL: <https://app.midpage.ai/document/levine-v-saul-10421467>
12. George M. Cohen, Regulation of Representatives in Agency Adjudicative Proceedings (Dec. 3, 2021) (report to the Admin. Conf. of the U.S.). URL: [https://www.acus.gov/sites/default/files/documents/Cohen%20Final%20Report%20December%202021%20GY%20formatted.pdf?utm\\_source](https://www.acus.gov/sites/default/files/documents/Cohen%20Final%20Report%20December%202021%20GY%20formatted.pdf?utm_source)
13. Statsky W.P. Introduction to Paralegalism: Perspectives, Problems, and Skills. Seventh Edition. Clifton Park (NY): Delmar, 2009. P. 163 (in English).

14. Amendments to the rules regulating the Florida bar (biannual report). №. SC10-1967, April 12, 2012. URL: <https://library.law.fsu.edu/Digital-Collections/flsupct/dockets/sc10-1967/op-sc10-1967CorrectedOpinion.pdf>

15. Statsky W.P. Introduction to Paralegalism: Perspectives, Problems, and Skills. Seventh Edition. Clifton Park (NY): Delmar, 2009. P. 163 (in English).

16. Limited practice rule for limited license legal technicians. URL: [https://www.courts.wa.gov/court\\_rules/?fa=court\\_rules.proposedRuleDisplay&ruleId=384&utm\\_source=chatgpt.com](https://www.courts.wa.gov/court_rules/?fa=court_rules.proposedRuleDisplay&ruleId=384&utm_source=chatgpt.com)

17. Rule 9.49.1 Provisional Licensure with Pathway to Full Licensure for Certain Individuals. California Rules of Court. URL: [https://courts.ca.gov/cms/rules/index/nine/rule9\\_49\\_1?utm\\_source](https://courts.ca.gov/cms/rules/index/nine/rule9_49_1?utm_source)

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 20.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025